

STJEPAN MILETIĆ KAO KNJIŽEVNI LIK

Lucija Ljubić

UDK 792.075Miletić, S.

Prvi intendant Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu bio je Stjepan Miletić, a zahvaljujući njegovim naporima krajem 19. stoljeća hrvatsko je kazalište zadobilo obrise suvremenog srednjoeuropskog kazališta. Među ostalim, pisao je kazališnu kritiku i, na temelju gledateljskog iskustva stečenog u velikim europskim kazalištima toga vremena, reformirao je i zagrebačko kazalište. Stjepan Miletić u hrvatskoj je kulturnoj prošlosti zabilježen i kao književni lik. Mladen Tucić pisao je o zagrebačkom intendantu u svom romanu *Nagon* (1887.), a Čedo Prica autor je drame *Ostavka* koja je prouzročena 1986. u zagrebačkom HNK-u u režiji Georgija Para. Paro je i autor knjige kazališnih uspomena *Razgovor s Miletićem* (1999.) u kojoj je prvi po redosljedu tiskan njegov istoimeni »dramolet«. Rad istražuje kako je u navedenim književnim djelima i u kazališnoj predstavi Miletić reprezentiran kao književni/dramski lik te kako ga se suvremena hrvatska kultura, napose književnost i kazalište prisjećaju.

Gljučne riječi: Stjepan Miletić; hrvatska drama; hrvatsko kazalište; Mladen Tucić; Čedo Prica

U hrvatskom kazalištu zaredalo je obilježavanje nekoliko obljetnica. U povodu 130. obljetnice otvorenja Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu na današnjem Trgu Republike Hrvatske 15, a djelomice i u povodu 157. obljetnice rođenja

Stjepana Miletića, prvog hrvatskog kazališnog intendant, 24. ožujka 2025. godine održan je Okrugli stol »Kazališni reformator Stjepan Miletić« u suorganizaciji Matice hrvatske i Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu (Matica hrvatska 2025, Žganec Brajša 2025). Tom je prigodom predstavljeno Matičino izdanje Miletićeve drame *Tomislav, kralj Hrvata* prvotiskom objavljene 1902. godine, u sklopu obilježavanja 1100. godina Hrvatskog kraljevstva. Na okruglom stolu raspravljalo se o Miletićevu djelokrugu i utjecaju na hrvatsko kazalište, a jedan je od zaključaka svih sudionika bio da, kako je u svojoj knjizi i na okruglom stolu istaknula i Ana Lederer, »svi profesionalni kazališni putevi kao i oni teatrološki, počinju s Miletićem ili vode do Miletića« (Lederer 2023: 374).

To je vjerojatno razlog zašto je Georgij Paro napisao svoj dramolet *Razgovor s Miletićem*, nazvavši ga »spiritističkom seansom«. Dok je Paro bio intendant, zacijelo u brojnim dvojabama, javio mu se duh Stjepana Miletića, začuđen što 1999. godine u Hrvatskoj postoji više narodnih kazališta u nekoliko hrvatskih gradova. Već na početku razgovora Paro govori Miletiću da je on trideset i treći intendant po redu, ako Miletića ne ubroji, i odmah se postavilo pitanje politike. Kad Paro kaže Miletiću da je on iznad svih, Miletić mu odgovori da je on bio ispod politike. Paro se pohvali da je »izvanstranački intendant«, a Miletić mu uzvratiti da se, doduše, može biti izvanstranački, ali se ne može biti izvanpolitički i nastavlja: »U Hrvatskoj je uvijek sve bila politika, uvjeren sam da je i danas tako« (Paro 1999: 8). Unatoč Parovu protivljenju, Miletić ustraje u svojoj ideji, a iz razgovora se uskoro pokaže da i Paro ima svoje *chlupice* i poneku *chlupaču*, ističući da su oni »mali, bahati, arogantni kotačići vlasti s kojima se najčešće prepirem« (ibid.: 10). Rasprava o političnosti kazališta – ne i o političkom kazalištu – samo je jedna od poveznica kojima su uvezane intendantske uspomene Miletićeve, sabrane u *Hrvatskom glumištu* (1978), potom i Benešićeve (1981), pa i Parove, prikrivene a ipak prisutne u spiritističkoj seansi.

Zato se i nije teško složiti s Darkom Lukićem koji tvrdi da nema posebnog »političkog kazališta« (Lukić 2010) jer je svako kazalište, štoviše, svaka izvedbena praksa, nužno imanentno i politička, kao što tvrdi i Patrice Pavis (2004: 273). Stoga i Marijan Matković u uvodu Benešićevim zapisima uočava da intendant i memoaristi ne pišu »s namjerom da iznesu голу istinu« nego žele stvoriti predodžbu o sebi kakvu bi željeli da je sljedeći naraštaji zadrže, a oni, poput redatelja predstave,

razmještaju »događaje, ljude, osvjetljenja i sudove prema svojem ukusu, kako bi se tako sami našli u odnosima i situacijama koji njihovoj slici o njima samima najviše odgovaraju« (Matković 1981: VII-VIII). Matković poentira:

A kako znamo, slika koju čovjek ima o sebi nikada se ne poklapa s onom stvarnom: nema zrcala koje čovjeku može odraziti njegov vlastiti lik. Čovjek u toku života često mijenja (a da toga nije ni svjestan) sud o sebi, minimizira ili potencira svoju ulogu u određenim zbivanjima, naknadno ga mašta prebacuje u prostore i situacije u kojima nikad nije sudjelovao, u psihička stanja u kojima nikada prije nije bio, odvode ga u spoznaje koje su mu u vremenu u kojemu ih zamišlja potpuno strane. Ili obratno: potpuna amnezija briše iz njegove svijesti i događaje i ljude, pamćenje je utonulo u mrak. (ibid.: VIII)

Time je zanimljivije vidjeti kako je Stjepan Miletić reprezentiran kao književni lik, a nije zanemarivo ni tko je zamišljao njegove reprezentacije i oblikovao ih u svojim djelima. Kako Paro navodi u svom tekstu, o Miletiću su u znanstvenom smislu pisali Marko Fotez, Branko Gavella i Nikola Batušić. Fotezova monografija o Stjepanu Miletiću u izdanju Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda u Zagrebu 1943. u drugom se poglavlju bavi poviješću Miletićeve obitelji, njegovim životom i, u skladu s naslovom potpoglavlja, »osobinama Miletićeva značaja« (Fotez 1943: 17-33). Fotez piše:

Miletić je bio kao one egzotične biljke, koje uspijevaju samo u odgovarajućoj klimi, a ni uz najveću se pažnju ne mogu presadivati. Njegovi su zanosni imali u sebi visoki polet i idealističko stremljenje k lipome, ali nisu imali one snage koja se kroza sve zapreke probija do svog cilja... Pod prvim teškoćama on je klonuo. Preosjetljiv i previše navikao, da uvijek bude na njegovu, on nikad nije htio ni znao žrtvovati volju svoje individualnosti. Jedna nedaća, jedna nesreća, jedan neuspjeh, i u Miletiću se srušio čitav njegov svijet. On je smjesta rezignirao na sve, postao je nesretan, pesimist, bez vjere, bez nade. Živio je sretno zapravo samo one četiri godine svoga vladanja kazalištem jer nema veće sreće nego ostvarivati svoje želje – a sve ono ostalo bila je teška i gorka plaća sudbini za tu sreću. Prije nje veliko pripremanje i mučan rad, poslije još veća žalost i osjećaj nepravde i nemoći. (ibid.: 29)

Fotez nastavlja da nije toliko važna krivnja okoline koja ga je uništila, nego ona koja ga je stvorila, kako piše, »tako razdražljivog i tako bolešno-osjetljivog« (ibid.). Miletića je vezalo prijateljstvo s Mladenom pl. Tucićem. Kad je Tucić preminuo od tuberkuloze, bio je to povod Miletiću da objavi svoje *Grobne pjesme*, pesimistične i pune želje za smrću. Tucić je 1885. napisao, a 1887. objavio roman *Nagon* kojemu je Miletić napisao predgovor i koji je, prema Fotezovu sudu, »nada-sve karakterističan ne samo da se upozna želja tih mladih ljudi, već i sam Miletić« (ibid.). Naime, Tucić piše o intendantu (i glumcu), grofu dr. Rogeru Bogdanovu koji tvrdi: »Drugima je sviet kazalište, a meni je kazalište sviet!« (Tucić 1887: 2), što ga je, zahvaljujući imetku od više milijuna forinti, ponukalo da se upusti u glumačku karijeru. Dapače, Bogdanov u Tucićeve romanu tvrdi da je on ponaj-prije umjetnik a potom čovjek. Prema Bogdanovljevu mišljenju, vojnik je vojnik za domovinu, a umjetnik je vojnik za čovječanstvo. U jednom poglavlju Tucić tematizira pretjeran dug koji je Bogdanov napravio kao intendant pa se domisli ideji da zagrebačko kazalište gostuje u Rusiji i Poljskoj kako bi namirilo dug od 60.000 forinta. Valja imati na umu da je Tucić svoj roman napisao u ranoj dobi od samo osamnaest godina, a preminuo je navršivši tek dvadeset godina (Bogner Šaban 2007: 7). Fotez u svojoj studiji napominje da je »šestoškolac Tucić« (1943: 29) napisao roman *Nagon*, podnaslovljen kao »roman iz budućnosti«, kojemu je Stjepan Miletić sastavio predgovor istaknuvši da, iako je Tucićeve prijatelj, Tuciću to prijateljstvo ni u književnom ni i u umjetničkom smislu ne može koristiti, a dodaje i dvije zanimljive misli. Jedna je da »pisati može mnogi, ali od srdca pisati malo koji« (Miletić 1887: VI), a druga – još zvučnija – »mladost je jedna od onih nedostataka, koje vremenom prestaju same od sebe« (ibid.: VII). Miletiću je najviše na srcu pokrenuti novi narodni pokret, izbjeci »literarne cretene i polične kameleone« i podići »hram hrvatske umjetnosti« koji će svakom Hrvatu biti »sveto mjesto« (ibid.: V). Ako Tucićeve roman i jest mladenački naivan jer vrlo pojednostavljeno govori o ženskoj prevrtljivosti i manipulaciji muškarcima, Antonija Bogner Šaban naglašava da »*Nagon* najavljuje estetičke kriterije koje će u intendantskoj praksi primjenjivati Stjepan Miletić, ali pet godina poslije smrti svog odanog prijatelja i svojevrsnog vizionara suvremenoga hrvatskog kazališta« (Bogner Šaban 2007: 11).

U Parovu dramoletu spominje se i drama Čede Price *Ostavka* koju je Paro režirao 1986. godine u povodu obilježavanja obljetnice 125 godina kontinuiranog djelovanja Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu. Miletić je u »spiritističkoj seansi«, kroz Parov dijalog, prigovorio Prici što je njegov rad sveo na ostavku, a Paro se pohvalio da je na posljednjem generalnom pokusu bio Miletićev sin Oktavijan i plakao je od ganuća. Kad je bivši intendant umro, njegova mu je supruga ustupila naslonjač u kojemu se Miletić odmarao, a Mustafa Nadarević, glumac koji je tumačio Miletića, sjedio je, zahvaljujući posudbi Zvonimira Milčeca, tijekom predstave za originalnim Miletićevim intendantskim stolom. Miletić ipak priznaje zasluge i Čedi Prici koji je napisao »iznimnu dramu« (Paro 1999: 22). S druge strane, i Paro se u svom dramoletu pita ne bi li bilo dobro dati ostavku, a Miletić mu odgovori: »Pa da Prica napiše komad i o tebi? Velika stvar! A ako ti jednoga dana objese sliku u intendantskoj sobi HNK-a, i tako te nitko neće prepoznati!« (ibid.: 23).

O Pricinoj su drami opsežnije i cjelovitije pisali Nikola Batušić i Boris Senker, no možda je važnije, kao što je to učinio Boris Senker u svojoj *Hrestomatiji novije hrvatske drame* u poglavlju »Dramski životopisi i farse« – prepustiti riječ Čedi Prici i njegovu eseju »Homo politicus i novo kazalište« koji je iznio tezu da »opća politizacija ljudskog življenja nije ono što je čovjek izabrao, već ono što mu se događa«, a kazalište i prostor izvana nisu istovjetni pa ni kazalište ne bi smjelo biti sredstvo politizacije. Novi dogmatizam koji se nudi otklanja »svaki pojam takvozvanog klasičnog i građanskog teatra, pa prema tome i društveno institucionalno kazalište« (Prica 1995: 322).¹ Već tada Prica nastavlja da off-, alternativan i takozvani slobodan kazališni prostor koristi sve oblike institucionalnog društva, njegove fondove, medijsku promidžbu pa i instituciju samog kazališta razarajući građansko kazalište, a taj pogled Prica opisuje kao »zamućen, neiskren, egoističan, subordinantan« (ibid.).

Miletića je Prica zamislio kao osobu koja obnaša javnu dužnost intendanta zagrebačkog kazališta i kao osobu koja se u svom privatnom životu koleba između dviju žena. Otvorivši dva polja – javno i intimno – Prica skicira Miletićev dramski

---

¹ Pricin tekst napisan je oko pola godine nakon praižvedbe *Ostavke*, u lipnju 1986. godine (Senker 2001: 457).

lik ne samo u kontekstu nacionalnog ponosa nego ukazuje i na dimenziju njegovih osobnih odnosa. U skladu s hrvatskom predodžbom o prvom kazališnom intendantu, prednost je ipak u korist javne dužnosti pred kojom Miletić ne uzmiče nego joj se idealistički, možda i odviše revno predaje, zanemarujući i svoje ljubavne odnose i, što je još važnije, svoje zdravlje. Na kraju kazališne izvedbe *Ostavke* spušta se Bukovčev svečani zastor. Kako je zapisao u svojoj kritici Boris Senker, »svekolika je predstava rađena na način svečanog zastora, koji je tu da skriva i otkriva, zatvara i otvara, a ponad svega da bude velika i lijepa slika s motivom iz nacionalne kulturne prošlosti« (Senker 1996: 13). Scenografiju je osmislio Zlatko Kauzlaric Ataç, kostime Zlatko Bourek, a glazbu je skladao Pero Gotovac.

Najzanimljivije je možda što su kazališni umjetnici tumačili kazališne umjetnike. Primjerice, Miletića je tumačio Mustafa Nadarević uravnotežujući Miletića umjetnika i Miletića činovnika. Khuena je odigrao Vanja Drach, zadržavajući u naoko velikodušnoj gesti i licemjerje i srdačnost. Božidar Boban bio je Andrija Fijan, nezadovoljan glumac koji odlazi u Beograd.² Alma Prica nastupila je kao tankočutna i obazriva Božena Katkić, a Koraljka Hrs kao zaljubljena i u svoje osjećaje ne posve sigurna Hermina Šumovska. Ujedinjene su po tome što vole istog čovjeka, a svaka je na svoj način nesretna. Neva Rošić kao Marija Ružička Strozzi imala je u dramaturškom smislu više mogućnosti – odigrala je hrvatsku kazališnu divu prikazujući je u nekoliko prizora uvijek novom i drukčijom, zbog čega je dobila i pljesak na otvorenoj sceni. Ena Begović bila je Ljerka Šram, a Branka Cvitković Emma Grondona. Adam Mandrović pripao je Zvonimiru Zoričiću, Julije Šenoa Crnkoviću, Ivan Zajc Strmcu, a Bukviću Vladimir Treščec. Zacijelo je bilo zanimljivo tumačiti dramske uloge glumaca i vratiti se u vrijeme više od stotinu godina unatrag, kad su nepovoljne glumačke plaće utjecale i na osipanje ansambla, jednako kao i neodgovarajuća oprema u kazalištu – i u Parovo i u Miletićevo vrijeme ta su pitanja bila teška – no najsnažniji je element Miletićeva razdora politika.

---

² U Tucićevo romanu intendant Bogdanov je i glumac, premda je Stjepan Miletić prvi hrvatski kazališni intendant koji nije bio glumac. A. Bogner Šaban (2007: 12) bilježi da je Andrija Fijan (intendant 1907. – 1908.) bio prijatelj obitelji Tucić koji je, zajedno sa Stjepanom Miletićem, bdjeo uz Tucićevo samrtnu postelju.

Vidljivo je to u najdojmljivijoj trećoj slici prvog dijela kad razgovaraju Khuen i Miletić na Božić 1893. pa Miletić indirektno opomene Khuena da bi katkad, dok šeće po Cmroku, mogao navratiti i u »njegovu« kuću, a možda bi onda s njim podijelio i neka njegova uvjerenja. Međutim, dogodi se da Khuen preduhitri Miletićeve gorljive planove i svojim administrativnim ukazima prekine njegovu karijeru intendanta, baš onako kako je Tucić – još jedan dramski lik – i slutio. Dramski lik Srđana Tucića od samog početka najavljuje nevolju, vidljivu i u rečenici pri početku drame: »Ja više ne sumnjam, ja znam kako završava sve što Khuen nudi« (Prica 1995: 244). Osim njega, u Pricinoj drami na popisu su dramskih likova i Julije i Milan Šenoa, August Harambašić, Ivo Vojnović, Ivan pl. Zajc, ali i Antun Gustav Matoš. Matošu pripadaju i zaključne riječi o rodoljubnim idealima koji padaju kao žrtve hrvatske birokracije. Zato Matoš u Pricinoj *Ostavci* kaže: »Ugled naše satire ovisi o stupnju podilaženja i suradnje s vlašću banskih savjetnika, a drame o stupnju podilaženja romantičnoj prošlosti. Poslušnost neslobodi je uvijek pisanja« (ibid.: 314).

Marko Fotez zapisao je:

Narav je Miletićeva jurila u patnje. Bio je čovjek duše i intelekta. (...) Taj nagon k patnji, koji je kontrapunktski pratio čitav njegov život, rodio je ono nezadovoljstvo, koje je pravi izvor svih velikih stremljenja. Miletić je mnogo boravio u inozemstvu i posljedica je bila njegova neprestana potreba da izpravlja domaće – ali da izpravlja, a nikako samo da psuje i prigovara, čime se bavi većina onih, koji jednom zavire preko granice i odmah proglase sve tuđe idealnim, a sve domaće strašnim. Kao čovjek naobražen i moćan, on je upravo strastveno čeznuo, da zaigra u svom narodu ulogu obnovitelja, reformatora uzora. U toj čežnji mislio je, da je on onaj pravi Diogenes, čovjek aristokracije, kojem je bio poziv, da poučava i popravlja. (Fotez 1943: 32).

Čedo Prica u svoju je dramu interpolirao Shakespeareov *San Ivanjske noći*, a na kraju i Hamleta. Paro mu se na kraju svog dijaloga obraća s »plemeniti Prinče«, ali Miletić iščekava, ne razumije kako to da se Bukovčev zastor gotovo raspao kao ženska najlonska čarapa (Paro 1999: 24), ni što je to najlonska čarapa, ne može razumjeti da će se graditi podzemne garaže oko kazališta, a ne čuje ni da će se graditi druga pozornica. Bez obzira na (Gavelline) objeckcije o Miletićeveu

neuglednom stasu, cvikeru i dikciji (Batušić 1996: 51)³, neprijeporno je da je prvi hrvatski kazališni intendant ostavio traga ne samo u hrvatskom kazalištu nego i u hrvatskoj dramskoj književnosti pa je oživio i kao dramski lik. Dapače, Gavella je zapisao da je »Miletić bio naš prvi književnik-redatelj. On nije lično mnogo režirao, ali je cijeli njegov kazališni habitus bio odsjev redateljskog temperamenta, koji je bio dominantna crta njegovog umjetničkog karaktera« (Gavella 1970: 20). U povijesti hrvatskog kazališta Stjepan Miletić ostaje središte oko kojega, kao što je to učinio i Georgij Paro, i svi sljedeći intendant i valoriziraju vlastiti udio u povijesti nacionalnog kazališta. Zabrinjavaju možda samo Miletićeve posljednje riječi u *Ostavci* »znam da smo tako mali (...) da ništa ne podnosimo što nije malo« (Prica 1995: 313), ali to je pitanje i Pricina eseja u kojemu stoji da teatar doživljavamo »kao višu i trajniju istinu, jer ne podnosi laži koje mu stvarnost u izobilju nudi. Zbog toga i tragamo za svojim kazalištem da bismo u njegovim iluzijama čuvali i dosizali svoje istine« (ibid.: 321). Tako je pisao Čedo Prica, tako je vjerojatno mislio i Stjepan Miletić, a s njim će se mnogi i danas složiti. Dok Tucić neizravno najavljuje Miletićev ulog u hrvatsko kazalište, Prica književnik i Paro redatelj u svojim književnim djelima valoriziraju ga slično, razapetog između ideala i političke zbilje, ali i između osobnih izbora u ljubavnom životu. Paro svoju knjigu započinje razgovorom s Miletićem, a nastavlja je zapisima iz vlastite redateljske prakse, izbjegavši tako zavodljivu ali i vrlo nezahvalnu autobiografsku poziciju. Riječima Ane Lederer:

Ponekad odveć pristrani ali uvijek strastveni, tražeći izvedbeni modus na vagi između objektiviteta i subjektiviteta, ovisno o tomu kakvu sliku žele projicirati u budućnost, o osobnom ulogu u kazališnom životu, ali i u izvođenju, pa i

---

³ Branko Gavella, primjerice, zapisao je da ga se Miletić dojmio »u momentu kad nisam ni pomišljao da ću ikada postati čovjek kazališta. Bila je to jedna njegova redateljska gesta koja mi se tako zasjekla u dušu da u cijelom mome sjećanju nema u svim detaljima jasnije slike no pojave Miletića, njegove gestikulacije u momentu kad je pokojnoj Leoniji Brückl, klečeći pred njom, pokazivao kako zamišlja sebi jednu scenu u operi *Fedora*, prateći to redateljski nervozno i nespretno ali autoritativno glumljenje nimalo milozvučnim i ponešto 'slinavim', ali veoma izražajnim zapovjednički određenim načinom govora« (Gavella 1970: 21).

oblikovanju osobnoga mjesta u povijesti/historiografiji, malobrojni autobiografski zapisi hrvatskih intendantata, redom iz pera književnika, dragocjen su prilog ne samo kulturnoj i kazališnoj povijesti, nego i razumijevanju kazališta iza zastora, u svoj njegovoj složenosti i prolaznosti. (Lederer 2023: 379-380)

Zahvaljujući vremenskom odmaku, Prica je prvi koji Miletića izrijekom tematizira kao dramski lik, i čini to prigodno, čak i revijalno, uvodeći u dramu hrvatske glumce, glumice i književnike (pa i zloguk dramski lik Srđana Tucića)⁴. Mladen Tucić u svom mladenačkom romanu najavljuje, zapravo skicira portret idealnog ravnatelja zagrebačkoga kazališta, koji će samoprijegorno i na uštrb vlastitog lagodnog života – baš onako kako ga je povijest hrvatskog kazališta zapamtila – »hrvatsko glumište izdići iz improviziranih i skokovitih napredaka u postojanost, a krivulju njegova umjetničkog napretka ustaliti« (Batušić 1978: 298-299), bez obzira na to zvao se on Roger Bogdanov ili Stjepan Miletić, bio on romaneskni lik, sugovornik iz intendantskih snomorica, slika na zidu ili jedna od osoba iz hrvatskih leksikografskih abecedarija. Kako god bilo, udio Stjepana Miletića svojevrsni je miljokaz u povijesti hrvatskoga kazališta: Tucić je mladenački zaneseno najavio njegovo djelovanje, kao što je to Miletić činio i u svojim kazališnim kritikama prije stupanja na dužnost; Prica je o Miletiću napisao dramu u prigodi obilježavanja 125. obljetnice djelovanja hrvatskoga kazališta; a Paro je Miletića prizvao s *onoga svijeta* ne bi li na ovom svijetu rasvijetlio vlastite nedoumice. Tko će sljedeći to učiniti, i koliko je još kilometara pred nama – o tom potom.

LITERATURA

- Batušić, Nikola. 1978. *Povijest hrvatskoga kazališta*. Školska knjiga, Zagreb.
- Batušić, Nikola. 1996. »Ostavka Čede Price i Stjepan Miletić«, *Krležini dani u Osijeku. Suvremena hrvatska dramska književnost i kazalište od 1968./1971. do danas*, prva knjiga, pr. Hećimović, Branko i Senker, Boris. Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku,

---

⁴ Već u prvoj slici prvog dijela Tucić kaže: »Kad budemo razumjeli, bit će kasno. To bi bar mi u Hrvatskoj morali razumjeti, to: kasno!... kasno!« (Prica 1995: 243).

- Pedagoški fakultet, Osijek, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Osijek – Zagreb, str. 47-61.
- Benešić, Julije. 1981. *Iza zastora – Osam godina u Varšavi*, Rad JAZU, knj. 18.
- Bogner-Šaban, Antonija. 2007. »Književno-kulturni krug obitelji Tucić«, *Novi sadržaji starih tema*. Kapitol, Zagreb, str. 7-53.
- Fotez, Marko. 1943. *Stjepan Miletić. Književna studija*. Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb.
- Gavella, Branko. 1970. *Književnost i kazalište*, prir. Batušić, Nikola; Paro, Georgij; Violić, Božidar. Kolo Matice hrvatske, Zagreb.
- Lederer, Ana. 2023. *Zakulisje. Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu 2005. – 2013*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Lukić, Darko. 2010. *Kazalište u svom okruženju. Kazališni identiteti, knj. 1. Kazalište u društvenom, gospodarskom i gledateljskom okruženju*. Leykam international, Zagreb.
- Matica hrvatska. 2025. »Kazališni reformator Stjepan Miletić« <https://www.matica.hr/zbivanja/okrugli-stol-kazalisni-reformator-stjepan-miletic-4671/> (pristup: 19. ožujka 2026.)
- Matković, Marijan. 1981. [Predgovor bez naslova] i »Uz Benešićevu memoarsku prozu«, u: Benešić, Julije, *Iza zastora – Osam godina u Varšavi*, Rad JAZU, str. V-X i 635-641.
- M[iletić] St.[jepan] pl. 1887. »Predgovor«, u: Tucić, Mladen pl., *Nagon*, Naklada zemaljske knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, str. V-XI.
- Miletić, Stjepan. 1978. *Hrvatsko glumište*, prir. Batušić, Nikola. Centar za kulturno djelatnost, Zagreb.
- Paro, Georgij. 1999. *Razgovori s Miletićem*. Disput, Zagreb.
- Pavis, Patrice. 2004. *Pojmovnik teatra*. Akademija dramske umjetnosti – Centar za dramsku umjetnost – Izdanja Antibarbarus, Zagreb.
- Prica, Čedo. 1995. *Izabrana djela*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Senker, Boris. 1996. *Zapisi iz zamračenog gledališta. Kazališne kronike*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Senker, Boris. 2001. *Hrestomatija novije hrvatske drame, II. dio, 1941. – 1995*. Disput, Zagreb.
- Tucić, Mladen. 1887. *Nagon*. Naklada zemaljske knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb.
- Žganec Brajša, Leon. 2025. »Svestrani homo theatralis«, *Vijenac*, br. 811, 10. travnja. <https://www.matica.hr/vijenac/811/svestrani-homo-theatralis-37873/> (pristup: 15. travnja 2025.)

STJEPAN MILETIĆ AS A LITERARY CHARACTER

Abstract

The first intendant of the Croatian National Theatre in Zagreb was Stjepan Miletić, and thanks to his efforts at the end of the 19th century, Croatian theatre took on the outlines of a modern Central European theatre. Among other things, he wrote theatre criticism and, based on the audience experience he gained in the great European theatres of the time, reformed the Zagreb theatre. Stjepan Miletić is also noted in Croatian cultural history as a literary figure. Mladen Tucić wrote about the Zagreb intendant in his novel *Nagon* (1887), and Čedo Prica is the author of the play *Ostavka* (Abandonment), which premiered in 1986 at the Zagreb HNK, directed by Georgi Paro. Paro is also the author of a book of theatre memoirs, *Conversations with Miletić* (1999), in which his eponymous »dramolet« was first published. The paper explores how Miletić is represented as a literary/dramatic character in the aforementioned literary works and in the theatrical performance, and how contemporary Croatian culture, especially literature and theater, remembers him.

Key words: Stjepan Miletić; Croatian playwright; Croatian theater; Mladen Tucić; Čedo Prica